

SI 89 Sigtuna, Kv. Professorn 1

Litteratur: H. Gustavson, Verksamheten vid Runverket i Stockholm, i: *Nytt om runer* 15 (2000, publ. 2001), s. 32; K. J. Nordby, *Råd þat*, *If You Can!*, i: *Futhark* 3 (2013), s. 82 f.; M. Källström, *Gott öl i Sigtuna*, i: *Situne Dei* 2014, s. 52 f.; *Vardagens runor*, i: *Sigtunaguide* 2016, s. 33, *Sighs and sorrows – but no laughter? Expressions of emotions in runic inscriptions*, i: *Tears, sighs and laughter. Expressions of emotions in the Middle Ages* (2017), s. 284 f.

Äldre utbildning: H. Gustavson, a.a. s. 32, K. J. Nordby, a.a. s. 82, Källström 2014 s. 53, 2017 s. 285.

Signum i Sannordisk runtextdatabas: U NOR2000;32B

Ett runristat revben av nöt påträffades år 1999 vid en arkeologisk undersökning i en passage i kv. Professorn 1 (Ruta F8. Kontextnummer 1460. Fyndnummer 6936). Datering till perioden 1065–1085 enligt den preliminära fasindelning för kv. Professorn 1 och 2 som har upprättats av Mats Pettersson.

Revben med runor på vardera sidan av benet. Benets längd 125 mm, bredd 35 mm, tjocklek 13 mm. Runhöjd 15 mm–28 mm (1 r resp. runa 9).

Fig. 1. Framsidan av runbenet SI 89 från kv. Professorn 1. Foto Bengt A. Lundberg 2000 (RAÄ/KMB f9915931).

Inskrift sida A:

ṛtāapþ (chiffret upplöst: **rap þat**)

Rād þat!

»Tyd detta!«

Inskrift sida B:

r-ki --

⁵

Ruggi(?).

»Rugge(?)«

Runristade lösföremål från Sigtuna

SI 89 Sigtuna, Kv. Professorn 1

Fig. 2. Baksidan av runbenet SI 89 från kv. Professorn 1. Foto Bengt A. Lundberg 2000 (RAÄ/KMB f9915930).

Till läsningen: – Sida A: Den första runan på sida A har formen av en **r**-runa med ett kort streck skuret snett uppåt höger från huvudstavens bas till bistavsbenets mitt. Som tolkningen visar (se nedan) skall den senare tolkas som en ensidig **t**-bistav. Runa 2 har två osymmetriskt placerade ensidiga bistavar till **a**, den ena snett nedåt vänster och den andra snett uppåt höger. Den vänstra är ansatt något högre än den högra. Tolkningen visar att det rör sig om en bindruna mellan två **a**-runor. Runa 3 har formen av en något osymmetrisk spegelruna Φ . Den nedre spetsen av vänstra bågen ansluter inte till huvudstaven, den övre spetsen skär något genom huvudstaven, medan den högra bågens nedre bistavens spets skär något genom huvudstaven och dess övre spets inte når huvudstaven. Runan utgör en bindruna mellan två **p**-runor. – Sida B: Mellan runan 4 **r** och 6 **k** är två korta något vänstersvängda lodräta streck ytligt skurna i jämnhöjd med **r**-runans övre hälft. De ger ett diffust intryck. Möjligen utgör de en senare tillfogad spegelvänd **u**-runa. I 6 **k** är bistaven högt ansatt mot huvudstaven. Ett knappt synligt kort streck snett uppåt höger vid den övre delen av 7 **i** hör inte till inskriften. 15 mm till höger om **i**-runan är ett lodrätt streck skuret (runa 7). Vid basen är en kort linje skuren snett neråt vänster. Vid den övre hälften av strecket är sex streck skurna snett upp till höger. Därpå följer ett lodrätt streck där tre streck är skurna snett uppåt höger från den övre delen (runa 8).

Hur inskriften på sida A skall läsas och tolkas har klargjorts av K. Jonas Nordby (2012). Han läser först de tre runorna med läsriktning från vänster till höger, och vänder sedan benet 180 grader och läser de tre samma runorna från vänster till höger. Tillvägagångssättet ger i första fallet **Rþ rap** och i det andra **þ11 þat**. Den andra runan i inskriften återger läst i båda riktningarna en ensidig **a**-runa. Den runa som kan uppfattas som en spegelruna **p** återger på samma sätt runan **p**. Med Nordbys läsning och tolkning får också det korta diagonala strecket i **r**-runan sin förklaring som en ensidig **t**-runa. Nordby (2012 s. 84 ff.) konstaterar att samma tillvägagångssätt också har använts i inskriften på revbenet U Fv1992;172 Skara (avbildad överst i a.a. s. 85) och N A200 Gamlebyen i Oslo (nästan

överst på s. 85), kanske också i inskriften på N B323 Bryggen i Bergen (näst överst på s. 85) och på N B235 Bryggen i Bergen (nederst på s. 85).

Huruvida inskriften på sida B på Sigtunabenet bildar ett enda ord är osäkert. De två sista tecknen passar inte in i något gängse lönnrunesystem. Om runföljden läses **ruki**, dvs. med en korrekturruna **u**, kan den förstås som ett binamn *Ruggi*, känt just i formen **ruki** i inskriften på den medeltida träskålen Vg 267 från Lödöse. Namnet hör liksom det förmodade binamnet *Rugga* (Vg 149 och Vg 139) samman med det från dialekterna kända verbet *rugga* 'röra fram och tillbaka; gå med vaggande gång' (H. Williams, *Rugstorp eller Ruggstorp?* Ett småländskt ortnamn – etymologi och namnvård, i: OUÅ 1998, s. 68). Om runföljden skall läsas **rki** med en utelämnad runa som tecken för ett vokalfonem, kan det t.ex. röra sig om ett kortnamn *Riki*, ett binamn bildat till adjektivet fvn. *rīkr* 'mäktig, rik' eller kortnamnet *Rikki* bildat till sammansatta namn som *Rīkulfr* och *Rīkviðr*.

Detta dokument ingår i en digital utgåva av runristade lösföremål från Sigtuna. Dessa publiceras fritt tillgängliga på Internet.

Texten är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter eller känner till källor som inte har utnyttjats är du välkommen att meddela författaren dessa på nedanstående e-postadress.

Författare: Helmer Gustavson
Kontakt: magnus.kallstrom@raa.se

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel. 08-5191 8000, Fax 08-660 7284
www.raa.se